

SZEMADÁM GYÖRGY

## Három, illetve négy megálló villamoson

Családi körülményeim az utóbbi években úgy alakultak, hogy lakhelyemtől – a Nyugati tértől – a Mechwart térig, majd onnan vissza, egyre többször kell villamosoznom. Soha nem hittem volna, hogy e három – a Margit híd átadása óta négy – megállót megtéve, milyen érdekes megfigyelésekre tehetek szert. Az alábbiakban ezekből adok közre néhányat.

Kezdjük az elején! Mondjuk a Nyugati aluljárónál, ahol a Hírlapboltban először is megveszem az aznapi újságot. Amikor hónom alatt az újsággal kijövök, a már jól ismert kép fogad.

A nyilvános WC – ahová férfiembernek bemenni nem veszélytelen vállalkozás – és a közvetlenül mellette nyíló borozó előtt most is ott ül a székén az a naphosszat itt strázsáló idős nő, akinek állandó jelenléte némiképp zavarba ejt. Olyan, mint aki meg van bízva valaminek vagy valakinek a megfigyelésével. Vagy csak nézelődik? De akkor miért nem olyan helyre ül, ahonnan belátni az egész aluljárót?

Néhány méterre tőle elképesztő állapotban lévő, valaha volt emberi lények lézengenek, s bár mostanság már nem lehet otthonos hálószobává varázsolni az aluljárót hullámpapírokkal, matracokkal, ilyen-olyan takarókkal, s az ágyhoz tartozó, éjjeliszekrényként funkcionáló, tömött nejlonzacskókkal, meg a túléléshez szükséges műanyag palackokkal, de azt továbbra sem vonhatja kétségbe senki, hogy mindenkinek joga van valahol megpihenni. Ha pedig netán a pusztá kövezeten is el tud aludni valaki – legyen az a Sziget Fesztiválra, vagy onnan jövő hátizsákos fiatal, az előző napról itt maradt részeg, vagy a hajléktalanok csoportjai –, az nem számít rendzavarásnak, mert nem „életvitel-szerűen” teszik ezt. Vagy mégis? Mert a hajléktalanoknak már saját helyük is van, amelyet bátran védelmeznek a betolakodó konkurenciától, de a „corpus delicti” – az ágynemű – hiányzik, így az „életvitel-szerűség” nem bizonyítható.

Az ébredezőik között kézzől kézre jár az a két-háromszáz forintos kannás bor, amelyet az aluljáróban üzemelő kocsmá árul, s amelyet nem lehet eléggé dicsérni amiatt, hogy már hajnali ötkor kinyit, így szolgálva napköziként a hajléktalanokat. A műanyag flakonokat emelgetők közül néhányan – akik szem-

látomást túlbecsülték állóképességüket – ordítózni kezdenek. Különösen kitűnik közülük egy nőnemű egyed, akinek érthetetlen (talán jobb is így!) rikácsolását ettől kezdve órákig lehet majd hallani.

Ahogy átvágok az aluljárón, ott látom a már látásból ismert prostituáltak némelyikét: a kiskorút, a cingárt, a magasat, a kövéret, vagy a fogatlant. Férfi legyen a talpán, aki megkívánja bármelyiküket is. Márpedig mehet az üzlet, mert akár éjszaka ket-tőkor, akár hajnali ötkor jár erre az ember, mindig ott „dolgozik” valamelyikük. Mellesleg: e tevékenységre vonatkoztatva ezt az idézőjelbe tett kifejezést egészen a közelmúltig nem igazán találtam helytállónak. De amióta az utóbbi időben illik e nőket „szexmunkásokként” megnevezni, s értesültem arról is, hogy van köztük olyan, aki ügyfelének számlát tud adni az elvégzett munkáról (de szeretnék látni egyszer egy ilyen számlát!), kénytelen vagyok elfogadni ezt a megfogalmazást éppúgy, mint annyi minden mást, amit életemben eddig elképzelhetetlennek gondoltam.

A prostituáltak futtatói – vagy felügyelői – náluk jóval kevésbé öntudatosak, s szemérmesen a háttérbe húzódnak. Egyébként láttam már köztük olyan nagyszerű apát, vagy egyéb hozzátartozót is, aki éppen a „dolgozó” nő babakocsiját tologatta.

Aztán persze itt vannak az úgynevezett „megélhetési bűnözők” (a kifejezésért társadalmunk nem elhanyagolható rétege lehet hálás Kuncze Gábornak), akik többféle nációt képviselnek, s olyan hivalkodóan őrzik revírjüket, mint az énekes madarak hímjei, amelyek naphosszat hallatják hangjukat, hogy tudtára adják a konkurenciának: semmi keresnivalója nincs itt. Nem kell hozzá különösebb emberismeret, hogy tudjuk: kik ezek. De az aluljáróban strázsáló két – néha három –, rikító – zöld láthatósági mellénybe öltözött rendőrnek szemlátomást nincs ellenük semmi kifogása. Beérik azzal, hogy az úgynevezett „rendőri jelenléte” demonstrálják, amiben semmi hiba nincs, mert egyenruhájuk hibátlan, s ha rágyújtanak, azt is fegyelmezetten, a kórútra vezető lépcsők alatt teszik, ha pedig valaki szóba elegyedik velük, akkor annak udvariasan válaszolnak. Néha egy-egy nőt is látok közöttük, s ilyenkor elgondolkodom azon, hogy vajon a 2006. október 23-i kéjmármoros lövöldözésben, ütlegetésben és emberkínzásokban is ott lehettek-e. A magas, vékony, sárgára festett hajú, aki mindig cigarettázik, meg a másik, barnahajú, kerekarcú, talán nem, de a harmadik, a merev, feke-

tére festett hajú néemberből kinézem, hogy ott volt. Ha meglátom, messzire elkerülöm.

Egyszóval: a rendőrök szemszögéből nézve, itt minden rendben van. Azonban ne higgyük, hogy rendőreink teljesen passzívak, mert a saját szememmel láttam, hogy egy későn ébredő hajléktalannal összecsomagoltatták az ágyneműjét, s az általa szétdobált szemetet összeszedették és kidobatták vele. Ámulva néztem bátor tevékenységüket, melyet nyilván súlyosan megbélyegeztek volna a hajléktalanok ilyen-olyan jogvédői, akik nyilvánvalóan elégedettek a fennálló helyzettel, mert néha itt még egyúttal vásos bulikat is rendeznek a hajléktalanokkal (ilyenkor elképesztő szeméttömeg marad a nyomukban), mintegy azt sugallva, hogy ésszerű lenne mindenki-nek megtanulnia, hogyan lehet az utcán élni. Ők azok, akik nemrégiben teleragasztották az aluljárót olyan feliratokkal, mint például: „Nézz körül, ez az én napalim!”, „Nem vagyok utcabútor.”, „Ha nem nézel rám, attól még itt vagyok”.

Olvasva ezeket az ízléses, öntapadós fóliára nyomtatott feliratokat, egyre inkább erősödik bennem az a benyomás, hogy a ragasztgató emberek természetesnek és elfogadhatónak tartják az itt kialakult – szerintem teljesen elfogadhatatlan – állapotokat. Ennél azonban még sokkal jobban irritál, hogy felirataikban mintha valami burkolt szemrehányásféle is rejlene, amely nekem szól, ahelyett, hogy bizonyos hivatalok lelkiismeretét (persze tudom: azoknak nincs ilyen) piszkálgatnák.

De ott van egy olyan, nemrég megjelent, hatalmas felirat is, amely még most is dühbe tud hozni, annak ellenére, hogy idestova tizenkilencedik éve lakom itt, ami éppen elegendő ahhoz, hogy az ember immunnissá váljon a Nyugati aluljáró és környezetének infernális állapotai iránt. A felirat így szól:

„Fogadjuk örökbe a Nyugati aluljárót!”

És vajon miért? Nincs gazdája ennek a területnek? Senki nem felel azért, ami itt történik? S ha már nem tudnak úrrá lenni az itteni állapotokon, vajon miért gondolják úgy, hogy hajlandó lennék velük megosztani némi pénzmag fejében ezt a felelősséget? A pénzt persze nekem kellene befizetnem valahová, hogy onnan aztán annak útja számomra követhetetlen legyen. Néha arra gondolok, hogy a hatalmas felirat valami olyan lelkes debilt akar mozgósítani, aki még pénzt is képes adni azért, hogy csendestárs lehessen a prostitúció felvirágztatásában, továbbá a koldusmaffiák és a bűnözés olajozott működtetésében.

Akkor már inkább az aluljáróban cincogó vagy harsogó zenészek támogatását választom, akik tiszteletreméltó kitartással állják a sarat ebben az amúgy tökéletesen művészetellenes közegben. A leggyakoribb fellépők a szóló hegedűsök, akik közt a felismerhetetlen melódiák zavaros intonálásától az ismertebb nóták előadói, a mindig nagyon népszerű Székely himnusz felelevenítőin (és átdolgozóin) át egészen a Brahmsot játszó virtuózokig, mindenféle zenész előfordul. Néhány éve még voltak indián zenészek is, akik dél-amerikai dallamokat játszottak észak-amerikai indiánok tolldíszében. Nem voltak zavaróak, mert legalább nevetni lehetett rajtuk. Ami viszont nagyon idegesítő, az a hittérítők (van köztük ázsiai is) kierősített gajdolása, amit mindig néhány tucat ember hallgat. Többségük nem megváltásra váró hívő, hanem zsebtolvaj.

Aztán az ember még ilyen-olyan aláírásgyűjtőkbe és szórólap-osztogatókba is belebotlik.

Utóbbiak esetében mindig feltolul bennem a kérdés, hogy vajon mi az etikusabb eljárás: elfogadni a szórólapot és azonmód kidobni egy szemetesládába, vagy el sem venni azt? Az első mellett a szociális érzékenység szól, mely szerint a szórólap osztogatónak ez a megélhetése, míg a másik mellett az a tény, hogy ezek a csak elenyésző kevesek által átolvasott, színes papírfecnik hihetetlen költségbe kerülnek. Ha összeadnám a grafikai tervezők és a nyomdák honoráriumát, már az nyilvánvalóvá tenné, hogy teljesen értelmetlen ez a reklámtevékenység, és akkor még nem szóltam az ezzel együttjáró szeméttömegről, s ami számomra a legfájdalmasabb: a papírkészítéshez kivágott erdők hektárjairól.

Én, ezekre az erdőkre gondolva, soha senkitől nem veszek át szórólapot, bár nincs semmiféle illúzióm arról, hogy ettől kinyomtatóiknak megálljt tudnék parancsolni, de legalább úgy érzem, hogy nem voltam tettestársuk, mint ahogy a Nyugati aluljáró gazdáinak sem akarok a tettestársra lenni.

Aztán itt vannak még a koldusok. Egyikük az „Éhes vagyok!” feliratot lógatta a nyakába, ami feleségemet annyira megindította, hogy vett neki a pékségben egy szép nagy túrós táskát, ám amikor ezt át akarta adni az éhezőnek, az szinte megvetően ezt mondta:

„Nem kérem.”

S ugyanígy járt vele egy fiatal házaspár is, akik banánnal próbálták kényeztetni az embert, aki szemlátomást csak készpénzt volt hajlandó elfogadni.

Feleségem és én azóta senkinek semmit nem adunk, s bármilyen szívtelenségnek is tűnhet ez, úgy döntöttünk, hogy nem vagyunk hajlandók támogatni egy olyan koldusmaffiát, amelyről az alábbiakban még szólok.

Mindemellett az aluljáróban állítólag mindent látó kamerák működnek, és az utóbbi időben dohányozni is szigorúan tilos, a felfelé vezető lépcsők alatti csikkek tömege pedig arról árulkodik, hogy törvénytisztelő emberek az erre járók.

Már a lépcsőkön felfelé haladva – különösen télen – az embernek erősen a lába alá kell néznie, mert a járólapok egy része csapda, éppúgy, mint a Nyugati tér megrepedezett, imitt-amott darabokra tört burkolata. Innen nyílik ugyanis a Kaisers szupermarket raktárának bejárata, s a szállító kamionok mit is tehetnének mást, hát itt várakoznak hajnalonként, és súlyuknál fogva természetesen széttörik a burkolatot.

Érdekes, hogy vannak valakik, akik küzdenek ellenük. Néha láncot feszítenek ki, most pedig legújabbban nehéz, beton virágosládákat tesznek ki gátként, amelyeket a még náluk is erősebb ellenfelek odébb húznak, s ettől a burkolat még jobban össze-töredezik.

Egyébként a terület a három áldozatot felmutató West Balkán szórakozóhely mellett van.

Jobb kéz felől pedig ott meredezik a valamikor volt forgó óra fém csontváza, és azok a rozsdamentes acélból készült hengerek, amelyek az ántivilágban úgynevezett „csobogók” voltak, aztán évtizedekig alkalmi hirdetőablakként funkcionáltak, mert az emberek teleragasztották ezeket a hirdetéseikkel. Igazuk volt, mert egyedül erre lehetett őket használni. A közterület felügyeletnek azonban néha eszébe jutott, hogy szívós munkával lekaptassa e hirdetményeket. Nemrég pedig csoda történt. A csobogókat felújították, de még az éppen a szétesés határán álló forgó órát is megjavították. Igaz, hogy most a hőmérsékletet egyáltalán nem, az időt pedig csak ritkán mutatja, mert el van foglalva a Samsung reklámozásával.

Ennyit tehát arról a térről, ami Magyarország fővárosának szívében, az Eiffel-iroda által tervezett, gyönyörű Nyugati pályaudvarral szemben van.

Ezután az ember átsétál a Buda felé tartó villamos megállójába, ahol újabb és újabb kalandok részese lehet. Például – ha szerencséje van – láthat egy nagytermetű, bajszos férfit, aki egy fehér patkányt sétál-

tat karjain és vállain. Mindig van valami naiv ember – többnyire fiatal állatbarát nő –, akit meg tud szólítani, s talán az állat élelmezésére hivatkozva le tud tarhálni. Kreativitását becsülni is tudnám, ha nem lenne a kelleténél egy kissé rámenősebb. Egyébként néha társa is van: egy nála fiatalabb és jóval kisebb termetű fiatalember, aki minden ürügyet és fehér patkányt nélkülözve kéreget.

De néha előfordul itt egy olyan – kicsit elkoszódott – fiatalember is, aki szerzett magának valahol egy mankót, s erre támaszkodva biceg koldulni. Szakmáját nem veszi túl komolyan, mert gyakran látni mankó nélkül járnit, s még gyakrabban részegen heverni, vagy aludni a villamosmegálló fém üléseinek egyikén.

Aztán megérkezik a villamos – a szűk, kakasüléses Combino –, amelynek belsejébe a fiatalok hátizsákjaitól csak nagy nehézségek árán lehet bejutni, ám ahol néha még ülőhely is található. Amikor az ember elfoglalja a helyét, akkor már kezdődik is a hangjáték, amelynek háttérzenéjét az MP3 lejátszók tuc-tuc-tuca adja, míg közben élvezhetjük a mobiltelefonálók „való világ show”-ját. Főleg a hölgyek azok, akik mobiltelefonjukra tapadva hajlamosak megfedkezni környezetükről, s több megállón keresztül képesek emelt hangon beszélni olyasmiről, ami igazából csak két emberre tartozna. Gyakorisági sorrendbe téve a témákat, a következőkről lehet hallani: hol vagyok, mikor érek oda, mit vásároltam, hol, hogyan, mennyiért és miért, mi történt tegnap, mit tervezek mára és holnapra, hol, hogyan és kivel, mi történt a gyerekekkel, az unokákkal, mikor megyek hozzájuk, illetve mikor jönnek ők hozzám, munkatárssal, illetve ügyfelekkel való tárgyalás során mire kell figyelni, mi mennyi, mi igen és mi nem. Továbbá: baráttal, barátnővel, szeretővel való enyelgés, illetve az enyelgésről szóló beszámoló egy másik barátnak vagy barátnőnek.

Megvallom ez utóbbi – sajnálatosan ritka – műfaj annyira izgalmas tud lenni a hallgató számára, hogy állítom: van olyan ember, aki akár két megállóval is többet utazik, hogy megtudja a végkifejletet.

A stílus számomra néha meglepő. Például egy fiatal lány egy másik fiatal lánynak (mert hallom, ahogy kihallatszik a visítózó hangja) ezt mondja a telefonba:

„B...meg, ez a kib...tt villamos most még itt a Margit hídon töketlenkedik. Mondd meg annak a f...nak, hogy egy kicsit kések.”

És a jól öltözött, csinos, vállán tetoválást, kezén színes karmokat, arcában fémdarabokat viselő fiatal lány közben minden indulat nélkül, kedvesen mosolyogva néz a semmibe.

Az a benyomásom, hogy az utóbbi időben eluralkodott rajtunk valami olyan gátlástalanság, amelyet régebben szégyentelenségként bélyegeztek volna meg felmenőink. De nemcsak a verbalitásban, hanem egyéb megnyilvánulásokban is, amelyek között – okkal, ok nélkül – számon tartom a villamoson való evést és ivást is, ami főleg a fiatalabb korosztályra jellemző. Úgy tűnik, hogy – tekintet nélkül év- és napszakra – nem száll föl villamosra olyan fiatal hölgy, akinek kezében, retiküljében, vagy hátizsákjában ne lötyögne egy „mentes” vagy „bubis” vízzel teli pillepalack, de láttam már köztük békésen kávézó, szendvicset, hamburgert vagy süteményt faló egyedet is. Érdekes, hogy a fiatal férfiak között kevesebb ilyen van.

A Jászai Mari téri megálló következik, ami arról ismerszik meg, hogy a villamosra várakozókat az ott álldogáló árusok többnyire hímzett terítőekkel, bőrkesztyűkkel vagy övekkel próbálják meg elkápráztatni. A felhozatal ismeretében valószínűsíthető, hogy egy román maffia állhat mögöttük. Erősítheti gyanúunkat az a földbe simuló, arctalan, sötét esőkabátba és ugyanilyen színű kendőbe burkolt női koldus is, aki a koldulás balkáni hagyományait próbálja nálunk meghonosítani.

Aztán átzötyögünk a hosszú éveken át reménytelenül leromboltnak, majd később félkésznek tűnő Margit hídon, amelynek pesti hídfőjénél még a közelmúltban látható volt egy nagy tábla, amelyen az állt, hogy a rekonstrukció 2011. június elsejére készül el. Megjegyzem: a budai hídfőnél fehér festékkel szemérmesen lefestették ezt az időpontot.

Néha az ember már arra gondolt, hogy a szétvert hidat talán nem is tudják helyreállítani azok a bukósisakba és láthatósági mellénybe öltözött emberek, akik szemlátomást unatkozva sétálgatnak a romok között.

Aztán végre elkészült a híd. Hurrá!

Valóban szép, csak miután tervezői nyilván az eredeti látványt akarták újra létrehozni, van benne némi anakronizmus, sőt megmosolyogni való furcsaság is. Elsőként – az obeliszkok és lámpaoszlopok mellett azok a kő mellvédek mögött ágaskodó kőgombócok tűnnek fel az embernek, amelyeknek a tetején egy-egy ferde kereszt ágaskodik. Mik ezek? – kérdeztem magamtól. Aztán rá kellett jönnöm,

hogy ezek a csak alulról – a Dunáról – látható magyar koronás címerek tetején lévő Szent Korona ferde keresztjét próbálják imitálni, s emellett, hogy meglehetősen sérülékenynek tűnnek, meglehetősen komikusnak hatnak így, a hídról nézve. Az is – mondjuk úgy: – meglehetősen furcsa, hogy milyen túlkínálat mutatkozik magyar címerből és Szent Koronából. Ha jól számoltam, akkor címerből húsz van, Szent Koronából – vagy legalábbis olyasmiből, ami ezt próbálja megformálni kőből vagy fémből – pedig összesen huszonöt. Ebből húsz a már említett címerek tetején látható, négy fémből készült darab egy-egy lámpaoszlop tetején lévő, gömb alakú világítótestet fed afféle lámpaernyőként, egy kópárnára helyezett hatalmas kőkorona pedig a Margit-sziget bejáratával szemben látható. Utóbbinak egyébként sem arányai, sem részletei nem emlékeztetnek a Szent Koronára, csak a tetején látható ferde kereszt motívuma utal rá. Szó, ami szó: aki tudja, hogy mit jelentett – és mit jelent – a magyarság számára a Parlamentben őrzött Szent Korona, annak ez az ügyetlen mű együttes már-már blaszfémikusnak tűnhet. Áthaladva a Margit hídon, mindig arra gondolok, hogy kevesebb több lett volna.

Közben túl vagyunk már a Margit-sziget bejáratánál lévő villamosmegálló előtt újonnan kialakított éles kanyaron, ami a felkészületlen utasokat egymásra hajítja, s közben eszébe jut az embernek az is, hogy szórén-szálán eltűnt innen az aluljáró, s helyette jelzőlámpával védett gyalogátkelő van, ami nyilvánvalóan költségtakarékosabb megoldás (pl. nem kell a mozgáskorlátozottak akadálymentesítését megoldani), s egyben kuriózum is, mert egy híd közepén nem szokott ilyesmi lenni. Az, hogy ez a megoldás újabb forgalmi dugókat fog generálni, az a mai, budapesti közlekedési viszonyok közt már nem oszt, nem szoroz – gondolhatták a tervezők.

A Margit híd budai megállójában szállnak le a villamosról azok a hatalmas batyukkal és kerek tasakkal felszerelt „üzletasszonyok” is, akik eddig a villamos jelentős részét elfoglalták, s akik a jó üzlet reményében tudják árujukat innen valahová eljuttatni.

Aztán jönnek az ellenőrök. Többnyire négyen-ötven vannak, s az ember – még ha van is villamosjegye – nem tud úgy rájuk nézni, hogy a gyomra össze ne ránduljon. Ez persze korral jár, mert aki már megért ebben az országban legalább fél évszázadnyi időt, annak minden hatósági – vagy annak tűnő – fellépés megfélemlítő.

Ám – csodák csodájára – vannak olyan jegy nélküli emberek is, akik a legteljesebb derúvel fogadják az ellenőröket. Soha nem felejttem el például azt a foghíjas, ötven körüli férfit, aki éppen dobozos sört ivott, amikor az ellenőrök lecsaptak rá, s ő harsányan röhögve közölte, hogy jegye ugyan nincs, de szeretné, ha őt ebben az euforikus állapotában senki nem zaklatná. És – láss csodát – az ellenőrök békésen odébb mentek. Éppen úgy, mint amikor két nagydarab cigány férfinak a jegyét próbálták elkérni, akik közölték, hogy munkát keresni jöttek Budapestre, s ebben senki nem akadályozhatja meg őket ilyen-olyan jegyek számonkérésével. A máskor oly szigorú ellenőrök a „pozitív diszkriminációt” választották, és szó nélkül továbbsomfordáltak.

De – becsületükre legyen mondván – azt a szerencsétlen elmebetegét is el szokták kerülni, aki rendre errefelé utazik. Ő egy ötven körüli, szakállas, hosszú hajú férfi, aki a nyakában mindenféle láncokat, felső testén pedig legalább öt-hat réteg kabátot és inget hord – nyilván az egész ruhatárát. Akik még nem ismerik, azok joggal rémülnek meg tőle, mert időről időre felugrál ülőhelyéről, és az ablakokhoz rohan, máskor meg hangosan kántálja érthetetlen monológjait. Amúgy teljesen ártalmatlan, de mi tagadás, ijesztő látványt nyújt. Néha arra gondolok, hogy ha az egészségügy liberális kártevői nem záratták volna be az úgynevezett „Lipótmézőt”, akkor most ez az ember talán éppen ott festene, vagy szobrokat formálna. Külseje ugyanis egy valaha volt képzőművészt sejtet.

Aztán itt szokott utazgatni a világ legbüdösebb embere: egy zömök, harmincvalahány éves, szőkés hajú, alvó, és álmában is vakaródzó férfi, aki gyakorlatilag képes kiüríteni a villamos tíz-tizenöt négyzetméternyi területét. Az újonnan felszállók boldogan csapnak le a megürült helyekre, ám nem kell hozzá két perc, hogy rájöjjenek: örömük korai volt. Konkuralni vele csak egy még büdösebb, kövér, vastagon öltözött, mosolygós nő képes, aki odajön az emberhez, mondván: szeretné a helyedet elfoglalni. A kérés elsöre abszurdnak tűnik, ám most már egy fél perc is elég ahhoz, hogy belássa az ember: kénytelen teljesíteni a kérést.

Előfordulnak azonban egészen szürreális esetek is. Egyszer egy félig üres villamoson utaztam, amikor a Margit híd pesti megállójánál felszállt egy asszony, s felszólította az első ülést elfoglaló fiatalembert, hogy adja át neki a helyét, mert fáj a lába. A fiatalember felhívta a figyelmét arra, hogy körül-

lötte legalább három hely üres, mire az asszony a következőket kérdezte tőle:

– Te cigány vagy? Vagy arab? Hány éves vagy? Vannak gyerekeid?

Miután a fiatalember az egyik kérdésre sem válaszolt, ám a következő megállónál leszállt, egy olyan szóáradat zúdult rá, amelynek még a leginkább nyomdafestéket eltűrő fordulata is így hangzott – mintegy végszóként:

– A rák egye ki a szívedet!

De szót kell ejtenem végül a villamosok valódi főszereplőiről, a koldusokról is.

Tizenhat-tizenhét éves lehettem, amikor először láttam színpadon Bertolt Brecht *Koldusoperáját*, s akkor még azt hittem, hogy a jól üzemelő koldusmaffia a szerző fantáziájának leleménye, aminek akkoriban nagy elismeréssel adóztam. Ma már – mióta lépten-nyomon látom, hogy ez nem más, mint maga a póre valóság, a naturalizmus – jóval kevésbé lelkesedem a Kolduskirályért, Penge Mackieért és Kocsma Jennyért, s mindig ámulva nézem az ártatlan lelkeket, akik pénzzel jutalmaznak egy-egy primitív koldusoperai produkciót. Megfigyeltem, hogy leginkább a fiatalabb nők nyúlnak a tárcájukba, akiknek nyilván fogalmuk sincs arról a koldusmaffiáról, amelyet adományaikkal éppen ők támogatnak. Tudják-e, hogy a koldusok – éppúgy, mint a korábban említett „szexmunkások” – komoly sumrát fizetnek „munkaadóiknak”, akik ebből a részesedésből meglehetősen jól élnek? Jó tudni azt is, hogy a stricheléshez kiválasztott helyért éppúgy fizet minden egyes „szexmunkás”, mint a hajléktalan azért a zugért, ahol lepihenhet, s ahogy a „szexmunkások” sem zavarhatják egymás köreit, úgy a koldusok is szervezeten működnek. Aki ezt nem hiszi, csak gondolkozzon el azon, hogy miért nem látott még egy villamoson egyszerre két koldust, s hogy vajon miért nincs ott soha egyikük sem, amikor jönnek az ellenőrök.

A legártatlanabb tarhálóknak a Fedél Nélkül című újságot árulók tűnnek, de köztük is van olyan, aki az összegyűrt újságfecnit az ember orra alá tolva, elviselhetetlen közelségből árasztja a büzt, aminek persze tudatában is van, s stratégiája mindössze azon alapul, hogy némi pénz fejében hajlandó eltávolodni az embertől.

Viszonylag új szereplő ebben a kompániában egy ugyancsak ezt az újságot áruló, harminc év körüli nő, aki mögött a válltáskájához kötözött póráz-féle

végén egy nagy fekete kutya kullog. A nő szemlátómást nem hajléktalan, viszont tolaodóbb, sőt arrogánsabb azoknál. Nem ritka eset, hogy ha megszólít valakit, s arra hallgatás a válasz, akkor ezt mondja:

– Mi van? Elvesztette a nyelvét?

Egyszer megkérdeztem tőle, hogy ha már nyilvánvalóan az emberek szolidaritását próbálja elnyerni, akkor ő miért nem vállal szolidaritást azzal, hogy betartja az előírást, miszerint kutyát csak szájkosárral lehet villamosra felvinni. Erre megvetően rám nézett, és csak ennyit mondott:

– Ezen a kutyán soha nem lesz szájkosár.

De fellép még ebben a mozgó mutatóanyagbódében néma, műtetre gyűjtő, „sérült”, szemüveges kisfiú és kerekesszékes árva is. Mindezt a nyakukban hordott feliratokból tudhatjuk meg, amely feliratok némelyike szánalmas ákombákombokból áll, míg a másik gyanúsán elegáns tipográfiával dicsekedhet.

A benyugtatózott gyereket cipelő, és kántálva kolduló asszony, vagy az arcán borzalmasan gusztustalan, szőrös kinövést viselő férfi azt a stratégiát követi, hogy megállnak kiszemelt áldozatuk előtt, s addig nem tángítanak, amíg egy-egy gyengébb tűrőképességű ember ki nem fizeti a „váltságdíjat”.

Az utóbbi hónapokban – szó szerint is – különös színfolttal bővült a felhozatal. Egy olyan tíz év körüli kisfiúval, akiről nem lehet megállapítani, hogy nagyon sötét bőrű cigány-e, vagy afrikai fekete, s miután néma gyereket alakít, még arra sincs esély, hogy beszéde alapján eldönthesse az ember. Egyik keze be van kötve, nyakába akasztva pedig egy gyanúsán szépen tipografált, számítógéppel készített feliratot hordozó, lefóliázott tábla látható, amelyből megtudhatjuk, hogy öt testvére van, édesapja műtétjére gyűjt, stb. Ha úgy véli, hogy az ember nem az általa elvárt figyelemmel fordul felé, akkor kezével megbökdösi az olvasó vagy az ablakon kibámuló utast.

Ezek az emberek szemlátómást „ki vannak találva”, s a maguk módján professzionális teljesítményt nyújtanak. Ám van köztük néhány amatőr is. Egy középkorú nő például még arra sem fordít gondot, hogy kellően rongyos, vagy legalább rosszul öltözött legyen, s amikor hangos kántálásával – „Balesetmentes utazást kívánok! Hajléktalan vagyok...stb. – végighalad az utasok közt, még arra sem hagy időt, hogy valaki megszánja.

A legellenszenvesebb tarháló azonban egy viszonylag jól öltözött, fiatal, alacsony, kövér nő, aki egy kicsit nyomoréknak álcázza magát, mert a fejét

ferdén tartja, s úgy tesz, mintha az egyik lába rövidebb lenne a másikonál. Ő azzal tűnik ki a többi tarháló közül, hogy hangosan minősíti is azt, akivel kontaktust létesít. Például:

– Látom, rossz napja van ma reggel, de azért ugye nem vágná földhöz, ha megszánna egy-két forinttal?

– Asszonyom! Ugyanekkora fiam van, mint az öné, nem tudna kisegíteni egy kis pénzzel?

Ugyanakkor a fő attrakció így hangzik:

– Tőled nem fogadok el pénzt, mert látom, hogy diák vagy.

Mellesleg: az utóbbi hetek tapasztalatai alapján örömmel közölhetem, hogy valami csodálatos kúrának köszönhetően szemlátómást kigyógyult testi nyavalyáiból, mert már egyik lába sem rövidebb és a feje sem ferde, de a tarhálást azért nem hagyta abba.

Szinte felüdülés a Mechwart térnél kiszabadulni a villamos mutatóanyagbódéjából, s megkönnyebbülten látom azt a szép cigánylányt, aki a megállóban virágot árul.

Hazafelé ugyanazok a jól ismert ellenőrök és koldusok fordulnak elő, mint idefelé jövet, csak egy újabb szórakoztató sporteseménnyel bővül a repertóár. A Margit híd megállónál ugyanis a gyalogátkelő, illetve az egykor volt aluljáró feljárója körülbelül nyolcvan méternyire van a csak néhány másodpercre megálló villamos végétől, s itt lehet látni azokat a rövidtávfutókat, akik megpróbálják utolérni a velük egyszerre a megállóba érkező villamost. Idős nyugdíjasok is vannak a sportolók között. A villamoson utazókból néha kitör a káröröm. Hát még a villamos vezetője hogy élvezheti ezt a játékot, amikor a versenyző már-már elérné a szerelvény utolsó kocsiját, ám éppen az orra előtt sikerül becsapni az ajtót.

A Nyugati térnél – ahol leszállok – már csak néhány jól táplált, bőrkabátos üzletemberen kell átvágni magamat, akik kerekeken gördülő, tömött táskákat vonszolnak maguk után, s gyakorlatilag mindent árulnak az ágyneműtől kezdve a konyhakéseken át egészen a tartós elemekig. Semmi bajom nem lenne velük, ha nem látnám körülben azt a nyolc-tíz éves forma kisfiút, akinek ilyenkor – délelőtt – az iskolában lenne a helye.

Ez a belváros. Budapest talán legforgalmasabb része.

Vajon ilyesmire gondolt néhány évtizede boldogtalan főpolgármesterünk, a kisnyugdíjas Demszky Gábor, amikor elszánta magát arra, hogy „világvárost épít”?